

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av civiltjänstlagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att civiltjänstlagen ändras så, att civiltjänstgöringstiden förkortas från nuvarande 395 dygn till 362 dygn. Samtidigt föreslås att civiltjänstgörarnas permissionsrättigheter justeras så att de motsvarar den nya tjänstgöringstiden.

Det föreslås att bestämmelser om civiltjänstgörarnas uppehälle och andra förmåner vilka för närvarande delvis ingår i civiltjänstförordningen fogas till lagen.

Erligt förslaget skall bestämmelsen om minderåriga värnpliktigas rätt att ansöka om civiltjänst utan vårdnadshavarens samtycke strykas i civiltjänstlagen.

Det föreslås vidare att civiltjänstlagen skall ändras så att finska privaträttsliga sammanlutningar och stiftelser som bedriver all-

männnyttig verksamhet kan godkännas som civiltjänstgöringsställen genom beslut av arbetsministeriet utan ändring av förordningen.

En ny bestämmelse föreslås bli fogad till lagen enligt vilken det skall vara möjligt att på ansökan ur arbetsministeriets anslag ersätta exceptionellt stora och oförutsedda kostnader som ordnandet av civiltjänstgöring orsakar tjänstgöringsstället om de kan anses oskäligen i förhållande till civiltjänst-inrättningens resurser.

Lagförslaget hänför sig till budgetpropositionen för 2001 och avses bli behandlat i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2001.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Tjänstgöringstid

Enligt 127 § 1 mom. grundlagen är varje finsk medborgare skyldig att delta i fosterlandets försvar eller att bistå i försvaret på det sätt som bestäms i lag. I värnpliktslagen (452/1950) bestäms om värnplikten, som omfattar varje man som är finsk medborgare. Om militärtjänst för kvinnor bestäms i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) liksom om civiltjänstgöring i civiltjänstlagen (1723/1991). Civiltjänstgöring är ett sådant lagenligt val som avses i 127 § 2 mom. grundlagen och som i första hand grundar sig på religions- och samvetsfriheten som garanteras i 11 § grundlagen. Syftet med civiltjänstgöringen är erbjuda en alternativ form av tjänstgöring som respekterar den värnpliktigas övertygelse.

Den jämlikhetsprincip som grundlagen uttrycker förutsätter att medborgarna har lika rättigheter och skyldigheter i förhållande till samhället. Enligt det förbud mot diskriminering som regleras i 6 § 2 mom. grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Principen om alla människors jämlikhet är också en av grundprinciperna i de internationella människorättskonventionerna och i praktiken ingår också ett förbud mot diskriminering i alla konventioner, t.ex. artikel 14 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990, den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna) och artikel 26 i den av Förenta Nationerna godkända internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976, FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna).

Civiltjänstlagen har i fråga om tjänstgöringstidens längd ingen direkt koppling till

beväringstjänsttidens längd. När civiltjänstgöringen utvecklas skall det dock ske i överensstämmelse med ändringar som görs i beväringstjänsten. Detta förutsattes i statsrådets redogörelse till riksdagen den 17 mars 1997 (SRR 1/1997). Också i motiveringen i propositionen med förslag till civiltjänstlag (RP 149/1991) konstateras att civiltjänstgöringstidens längd skall stå i rimligt förhållande till beväringstjänsttiden.

Enligt den gällande civiltjänstlagen är tjänstgöringstiden i civiltjänst 395 dagar. Enligt 5 § värnpliktslagen är tiden för beväringstjänsten minst 180 dagar. Tjänstgöringstiden för de värnpliktiga som skall utbildas för uppgifter inom manskapet som förutsätter speciella färdigheter är 270 dagar. Tjänstgöringstiden för de värnpliktiga som utbildas till officerare och underofficerare samt för specialuppgifter inom manskapet som ställer de högsta kraven är 362 dagar. Enligt 36 b § värnpliktslagen är tiden för beväringstjänsten för en vapenfri tjänstepliktig 330 dagar.

Civiltjänstgöringssystemet omfattar inte repetitionsövningar. Med stöd av 7 § värnpliktslagen kan av värnpliktiga som hör till reserven inkallas till repetitionsövningar, de som hör till manskapet för 40 dagar, de som har utbildats för uppgifter inom manskapet som kräver speciella färdigheter och för specialuppgifter inom manskapet för 75 dagar samt de som utbildats till underofficerare, institutofficerare och officerare för 100 dagar.

Civiltjänstgörarna iakttar på arbetstjänststället den arbetstid som fastställs för dem inom ramen för inrättningens allmänna arbetstid. Enligt 22 § civiltjänstlagen får dock den ordinarie arbetstiden inte överstiga 40 timmar per vecka. Annan tid är civiltjänstgörarens fritid. Civiltjänstgörarnas rörelse- och andra friheter får inte begränsas mer än vad som är nödvändigt för en ändamålsenlig skötsel av tjänsteuppgifterna. Beroende på arbetstjänststället kan civiltjänstgöraren under tjänstgöringstiden bo på sin hemort, eventuellt i sitt hem eller med sin familj.

Hur många veckoslutspermissioner civiltjänstgörarna får beror på tjänstgöringsstället.

På civiltjänstgörarna tillämpas samma arbets- tidsbestämmelser som på övrig personal som arbetar med motsvarande uppgifter på tjänstgöringsstället. Det innebär att en civiltjänstgörare som t.ex. arbetar på ett sjukhus eller ett ålderdomshem kan vara tvungen att arbeta i skift eller under veckoslut. Å andra sidan är en civiltjänstgörare som följer ett ämbets- verks arbetstid i regel ledig varje veckoslut. Detsamma gäller den inledande utbildning som verkställs på civiltjänstcentralen.

Beväringarnas tjänstgöringsdag är längre än civiltjänstgörarnas. Under terräng- övningarna är beväringarna i praktiken i tjänst dygnet runt. Beväringarna har i ge- nomsnitt en gång i veckan möjlighet att på kvällen lämna garnisonsområdet på kvälls- permission. Med undantag av permissioner och veckoslutspermissioner har beväringarna inte rätt att lämna garnisonen.

Efter det att tjänstgöringstiderna för bevä- ringar ändrades förmedlas beväringarna kun- skaper och färdigheter som är minst på sam- ma nivå som tidigare, på ett effektivare sätt och under en kortare tid än tidigare. Det nya utbildningssystemet har bl.a. inneburit att kvälls- och veckoslutspermissionerna har blivit kortare och färre.

Antalet permissionsrättigheter

Civiltjänstgörarnas personliga permissioner har i den gällande civiltjänstlagen med beak- tande av tjänstgöringstidens längd samord- nats med beväringarnas permissions- rättigheter. En civiltjänstgörare har rätt till 20 dagars personlig permission under tjänst- göringstiden.

Minderåriga värnpliktiga och civiltjänstgö- ring

Enligt 6 § civiltjänstlagen kan en minder- årig värnpliktig ansöka om civiltjänst utan vårdnadshavarens samtycke. Efter den änd- ring av 9 § värnpliktlagen som trädde i kraft i maj 2000 har en värnpliktig inte längre kunnat träda i beväringstjänst som frivillig som 17-åring, utan alla beväringar skall vara minst 18 år. Till följd av ändringen är också

civiltjänstgörarna i fortsättningen alltid minst 18 år.

Godkännande av privata sammanslutningar och stiftelser

Enligt 15 § 1 mom. 1-3 punkten kan civil- tjänst fullgöras i tjänst hos en statlig förvalt- ningsmyndighet eller ett statligt affärsverk, hos en självständig statlig inrättning eller hos en offentligrättslig förening, en kommun, ett kommunalförbund eller ett kommunalt sam- arbetsorgan, den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland eller det ortodoxa kyrkosamfundet eller en kyrklig församling eller ett kyrkligt samarbetsorgan. De ovan nämnda samman- slutningarna godkänns som civiltjänstinrät- ningar på ansökan som inlämnas till arbets- ministeriet och som godkänns av arbetsmini- steriet, om sammanslutningen förbinder sig iaktta de skyldigheter som enligt lag hör till en civiltjänstinrättning. Behandlingen av an- sökningarna tar högst omkring två veckor. Antalet offentligrättsliga civiltjänstställen är för närvarande i princip drygt 1 600. Långt ifrån alla tjänstgöringsställen tar dock konti- nuerligt emot civiltjänstgörare och en del har i praktiken upphört att verka som civiltjänst- ställen.

Enligt 15 § 1 mom. 4 punkten civiltjänst- lagen kan civiltjänst också fullgöras i tjänst hos en finsk privaträttslig sammanslutning eller stiftelse som bedriver allmännyttig verksamhet och om vilken bestäms genom förordning. I 6 § civiltjänstförordningen (1725/1991) har hittills 104 privaträttsliga sammanslutningar eller stiftelser godkänts.

En privaträttslig sammanslutnings eller stiftelses ansökan behandlas först på tjänste- mannanivå i arbetsministeriet. I detta skede begärs eventuella tilläggsutredningar och kompletterande uppgifter. Därefter behandlas ansökan i delegationen för civiltjänstären- den, som är ett kontaktorgan mellan de myndighe- ter som ansvarar för ordnandet av civiltjänst och beväringstjänst. Delegationen tar ställ- ning till de influenta ansökningarna genom att avge utlåtanden. Efter detta begärs ytterligare ett utlåtande av försvarsministeriet. Slutligen måste de sammanslutningar som förordats som tjänstgöringsställen fogas till civiltjänst- förordningen. För närvarande räcker det näs-

tan ett år innan ansökan kommit till det skede att den godkänns på förordningsnivå och tillståndet att verka som civiltjänstgöringsställe har beviljats.

Delegationen för civiltjänstväsenden har 1998 preciserat kriterierna för privaträttsliga tjänstgöringsställen. Det förutsätts att tjänstgöringsstället, utöver att det skall vara allmännyttigt, bl.a. skall ha en tillräckligt omfattande verksamhet, att det skall vara etablerat och också ha avlönad personal. Avsikten med kriterierna är både att säkerställa civiltjänstgörarnas rättigheter och att det finns förutsättningar för lämplig arbetsledning.

Kostnader som ordnandet av civiltjänstgöring medför för tjänstgöringsstället

I 4 kap. civiltjänstförordningen bestäms om civiltjänstgörarnas uppehälle och andra förmåner. Enligt 22 § svarar tjänstgöringsställen under tjänstgöringstiden för civiltjänstgörarnas kostnadsfria uppehälle, vilket omfattar inkvartering, kost, den särskilda beklädning och utrustning som tjänsteuppgifterna kräver samt hälsovård. Dessutom svarar tjänstgöringsställen med stöd av 24 § för den dagspenning som betalas till civiltjänstgöraren. Vidare förpliktigas tjänstgöringsstället i 26 § att svara för kostnaderna för de kommanderingsresor som det har förordnat samt vid behov för kostnaderna för civiltjänstgörarens dagliga arbetsresor.

De lagstadgade underhållsskyldigheterna medför kostnader för tjänstgöringsstället om ca 35 000 - 70 000 mark per man i året. Storleken på kostnaderna för uppehållet beror till största delen på hur stora kostnaderna för civiltjänstgörarens inkvartering är under tjänstgöringstiden.

Beroende på de totala kostnaderna för uppehållet faller cirka 70-85 procent av kostnaderna för civiltjänstgörarnas utbildning och arbetstjänst för närvarande på tjänstgöringsställen ansvar. I och med att nivån på bostadshyrorna har stigit och till följd av höjningen av dagspenningen som trädde i kraft i början av januari 1999 har ansvaret för kostnaderna för civiltjänstgörarna allt mer överförts på tjänstgöringsställen.

1.1. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i andra länder

Enligt kompetensfördelningen mellan Europeiska gemenskapen och gemenskapens medlemsländer hör frågor i anslutning till värnplikt och civiltjänstgöring åtminstone i första hand till medlemsländernas kompetensområde. Inom Europeiska unionen har det därför inte utformats juridiskt bindande normer gällande vapenvägran. Europaparlamentet har dock i flera fall varit aktivt i människorätsfrågor inom unionen, och i Europaparlamentets resolution från 1994 har parlamentet uttryckligen tagit ställning till civiltjänstgöringstiden och förutsatt att den skall vara lika lång som värnplikten (Official Journal of The European Communities 14.2.1994, No C 44/103-105). Motsvarande ställningstaganden ingår också i resolutionerna A3-0025/92 och A4-0223/96.

Tabellen visar förhållandet mellan vapentjänstens längd och den alternativa tjänstgöringens längd i vissa europeiska länder. Uppgifterna är i huvudsak hämtade från en utredning som gjord på uppdrag av Europarådets kommission för mänskliga rättigheter, publicerad den 29 november 1999 (Steering Committee for Human Rights: Comparative study of the laws governing conscientious objection to military service in the member states of the Council of Europe).

	Militär- tjänst (mån)	Alternativ tjänstgöring (mån)
Sverige	7—15	3—10
Tyskland	10	11
Frankrike	10	20
Italien	10	10
Polen	12	18
Österrike	8	12
Estland	12	12
Lettland	12	24
Litauen	12	18
Kroatien	10	15
Cypern	26	42
Tjeckien	12	18
Ungern	13	13
Spanien	9	9
Slovakien	12	24

Grekland	24	36
Moldova	12	12/24
Ukraina	18	36
Danmark:	civiltjänstgöringstiden och militärtjänsten är lika långa	
Norge:	militärtjänsten är sex, nio eller 12 månader. De flesta gör 12 månaders tjänst. Civiltjänstgöringstiden är 14 månader	
Bulgarien:	civiltjänstgöringstiden är dubbelt så lång som militärtjänsten	
Holland:	civiltjänstgöringstiden är en tredjedel längre än värnplikten	
Slovenien:	civiltjänstgöringstiden och militärtjänsten är lika långa	

Uppgifterna om tjänstgöringstidens längd varierar något beroende på källa, delvis därför att systemet med värnplikt och/eller civiltjänstgöring genomgår förändringar i många länder. I Tyskland förkortades civiltjänstgöringstiden från 13 månader till 11 månader från ingången av juli 2000. I Frankrike och Spanien å andra sidan kommer den allmänna värnplikten att helt avskaffas. Den allmänna linjen speciellt i de europeiska länderna tycks vara att den alternativa tjänstgöringen i allmänhet är antingen lika lång som värnplikten eller något längre.

I fråga om Frankrike där den alternativa tjänstgöringen var dubbelt så lång som militärtjänsten fäste FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uppmärksamhet på detta i sitt beslut med anledning av franska statens rapport. Frankrike CCPR/C/79/Add.80 (4.8.1997): "Kommittén konstaterar att den alternativa tjänstgöringens längd är dubbelt så lång som militärtjänstgöringens längd i Frankrike och att detta kan väcka misstankar om att den alternativa tjänstgöringens längd står i konflikt med konventionens 18 artikel."

Både i FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna och den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna ingår ett förbud mot diskriminering i samband med likställd behandling av medborgare. Enligt konventionernas tillsynsorgans tolkning garanterar konventionerna som sådana inte rätt

till civiltjänstgöring, och de förpliktar inte heller juridiskt staterna att ordna sådan tjänstgöring, men om civiltjänstgöring ingår i statens rättsordning får den inte beträffande längd och innehåll vara diskriminerande eller påminna om en bestraffning.

Flera resolutioner och rekommendationer som gäller civiltjänstgöring har fastställts i olika internationella människorättsorgan. De viktigaste är Europarådets ministerkommittés rekommendation nr R(87) 8 från 1987, som uppmanar alla medlemsstater att erkänna rätten att på grund av tvingande samvetsskäl få befrielse från militärtjänst och i stället fullgöra civiltjänst samt att i anslutning till detta i lagstiftning och praxis följa vissa principer som bl.a. garanterar rättsskydd, och den resolution om civiltjänstgöring som FN:s människorättskommitté godkände den 22 april 1998.

I de sistnämnda dokumenten hänvisas till att civiltjänstgöringen inte får ha karaktären av bestraffning. I ministerkommitténs rekommendation konstateras också att civiltjänstgöringens längd skall vara rimlig i relation till beväringstjänstens längd.

1.3. Bedömning av nuläget

Tjänstgöringstid

De civiltjänstepliktigas i förhållande till beväringstjänsten längre tjänstgöringstid ansågs vid beredningen av den gällande civiltjänstlagen motiverad med beaktande av olikheterna när det gäller frågan om hur påfrestande beväringarnas och civiltjänstgörarnas tjänstgöringsformer är totalt sett, samt av att civiltjänstgörarna inte är skyldiga att delta i repetitionsövningar. Den nuvarande civiltjänstgöringstiden på 395 dagar ansågs vid en jämförelse med de dåvarande militärtjänstgöringstiderna genomföra jämlikhetsprincipen. Beväringarnas dåvarande tjänstgöringstider var 240, 285 eller 330 dygn.

Beväringarnas utbildningssystem och tjänstgöringstider ändrades 1998. Beväringarnas tjänstgöringstider är numera 180, 270 och 362 dygn. Längden på den vapenfria tjänsten, 330 dygn, ändrades inte. I samband

med reformen av beväringarnas tjänstgöringstider gjordes inga ändringar beträffande civiltjänstgöringstiden.

Längden på civiltjänstgöringen behandlades i riksdagen 1998 i samband med regeringens proposition om ändring av civiltjänstlagen (RP 152/1998) trots att propositionen inte innehöll några förslag till ändringar av tjänstgöringstiden. Riksdagen kom dock då till slutsatsen att det trots ändringen av beväringarnas tjänstgöringstid inte fanns någon anledning att ändra civiltjänstgöringstiden.

Genom reformen förkortades beväringarnas kortaste och samtidigt mest allmänna tjänstgöringstid med två månader från 240 dygn till 180 dygn. Å andra sidan förlängdes tjänstgöringstiden från 330 dagar till 362 dagar för dem som genomgår ledarutbildning. För närvarande fullgör cirka 50 % av beväringarna den kortaste och cirka 35 % den längsta tjänstgöringstiden. Samtidigt förkortades den genomsnittliga tjänstgöringstiden från cirka 9,5 månader till omkring 8,5 månader.

För närvarande är civiltjänstgöringstiden mer än dubbelt så lång som den kortaste tjänstgöringstiden i försvaret och över en och en halv gång längre än den genomsnittliga tjänstgöringstiden.

De olika tjänstgöringsformerna skall jämföras med jämlikhetsprincipen och diskrimineringsförbudet som utgångspunkt. Kärnan i fråga om likställdheten har traditionellt varit en bedömning av den totala påfrestningen. Grundlagsutskottet har betonat ett helhetsbetonat synsätt vid jämförelsen (GrUU 10/1985), enligt vilket omständigheter som skall beaktas t.ex. är fysisk och psykisk påfrestning under tjänstgöringen, tjänstgöringstidens längd, förlust av arbetstid och utbildningstid, separationen från familjen och den hemvana miljön samt den begränsning av boningsort och rörelsefriheten som ingår i tjänstgöringen.

En bedömning av påfrestningen påverkas också av den differentiering som skett inom beväringstjänsten. Vid bedömningen av hur påfrestande tjänstgöringstiden och de olika formerna av tjänstgöring är totalt sett skall också det praktiska genomförandet granskas, vilket också gjorts ovan i punkt 1.1.

När de olika tjänstgöringsformerna jämförs kan man inte enbart mekaniskt beakta tjänstgöringstidens längd, utan man måste fästa uppmärksamhet vid tjänstgöringens innehåll och livssituationen under tjänstgöringstiden. Bl.a. måste man också beakta hur tjänstgöringstidens längd inverkar på tjänstgörarnas normala utkomstmöjligheter.

En jämförelse av hur påfrestande tjänstgöringsformerna är försvåras av att det inom bägge tjänstgöringsformer finns möjligheter till mycket olika typer av tjänstgöring i fråga om krav samt fysisk och psykisk påfrestning. Vid jämförelsen måste de olika tjänstgöringsformernas allmänna karaktär beaktas: olikheter i utgångspunkter och praktiskt genomförande. I fråga om vapentjänst betonas särskilt den fysiska påfrestningen och begränsningarna av den personliga friheten som är mer omfattande än för civiltjänstgörarna, liksom också eventuella repetitionsövningar.

När man fastställer en rättvis längd för civiltjänstgöringen måste man också beakta på vilka grunder man kan bestämma att de som gör vapentjänst skall fullgöra den längsta tjänstgöringstiden enligt värnpliktslagen. Även om värnpliktiga kan kommenderas att fullgöra den längsta tjänstgöringstiden enligt värnpliktslagen, är det dock i de flesta fall fråga om ett frivilligt val.

Till de mest centrala rättsliga hållpunkterna vid en jämförelse hör de internationella människorättskonventionerna och den praxis som tillämpas av de organ som övervakar och behandlar människorättsfrågor. Också världssamfundets, de övernationella organens till karaktären samhällspolitiska viljeyttringar måste beaktas.

De internationella människorättskonventioner som är bindande för Finland innehåller inga uttryckliga bestämmelser om civiltjänstgöringens längd i förhållande till beväringstjänstens längd. Internationella organisationer och organ har dock godkänt flera rekommendationer som gäller civiltjänstgöringens längd. Deras gemensamma budskap kan sammanfattas i att civiltjänstgöringen vid en jämförelse skall stå i rimlig proportion till beväringstjänsten för att den inte skall kunna anses ha karaktären av en bestraffning. Skillnaden mellan tjänstgöringstiderna får inte vara så betydande att individens möjlighet att

följa sin övertygelse försvåras i betydande grad eller rentav förhindras.

Den internationella människorättsorganisationen Amnesty International har framhållit att civiltjänstgöringstiden helst skall vara lika lång som militärtjänstgöringstiden, men inte längre än en och en halv gång längre än den normala eller grundläggande militärtjänstgöringstiden. Amnesty International anser att den nuvarande längden på civiltjänstgöringen i Finland medför att tjänstgöringen till karaktären påminner om en bestraffning och har därför sedan november 1999 börjat adoptera totalvägrare som åsiktsfångar. I början av mars 2000 var antalet åsiktsfångar redan elva och det kommer enligt Amnesty troligen att fortsätta stiga.

Antalet totalvägrare ökar och de flesta totalvägrarna motiverar sitt beslut i första hand med att längden på civiltjänstgöringen sedan ändringen av beväringarnas tjänstgöringstider trädde i kraft kan anses ha karaktären av bestraffning och därför är diskriminerande. Enligt civiltjänstcentralens statistik gjordes det t.ex. 1999 sammanlagt 56 brottsanmälningar med stöd av 26 § 1 mom. civiltjänstlagen. Paragrafen gäller personer som låter bli att infinna sig i civiltjänst, slutar tjänstgöra eller skriftligen meddelar att de vägrar fullgöra civiltjänst.

För många civiltjänstgörare ökar den totala påfrestningen på grund av den brist på tjänstgöringsställen som för närvarande råder och som hindrar många civiltjänstgörare från att inleda tjänstgöringen när de önskar eller överhuvudtaget hitta ett tjänstgöringsställe. Med stöd av 20 och 22 § civiltjänstgöringsförordningen har civiltjänstgörarna under tjänstgöringstiden rätt till fri inkvartering och fritt uppehälle, vilket tjänstgöringsstället svarar för. Det är trots detta inte ovanligt att civiltjänstgörarna själva måste ordna och bekosta sin inkvartering.

Att på ett enkelt och klart sätt jämföra beväringstjänstens längd med civiltjänstgöringens längd är problematiskt. Den totala längdens betydelse kan och får inte underskattas vid bedömningen av den totala påfrestning som tjänstgöringstiderna medför. Längden på tjänstgöringstiden avgör hur länge en person är borta från arbetslivet, tjänstmöjligheter, studier och också normalt

familjeliv.

Antalet permissionsrättigheter

Jämlikhetsprincipen förutsätter att också civiltjänstgörarnas permissionsrättigheter justeras så att de motsvarar beväringarnas permissionsrättigheter när längden på civiltjänstgöringen ändras.

Privaträttsliga sammanslutningar och stiftelser

Den nuvarande förfarandet vid behandlingen av ansökningarna har varit ägnat att försvåra godkännandet av privaträttsliga sammanslutningar och stiftelser som tjänstgöringsställen. Förfarandet är besvärligt, tungrott och tidskrävande.

Samtidigt som det ovan nämnda långsamma förfarandet, som leder till att endast ett fåtal av ansökningarna godkänns, iakttas när det gäller privaträttsliga ansökningar, råder det fortfarande stor brist på civiltjänstgöringsställen. Antalet civiltjänstgörare ökade under 1990-talet snabbare än antalet nya tjänstgöringsställen. Dessutom har också nedskärningar i kommunerna och övriga offentliga samfunds ekonomi lett till att antalet civiltjänstgörare som tas emot på dessa tjänstgöringsställen minskar. Civiltjänstgörare som efter utbildningsperioden saknar tjänstgöringsställe ger årligen upphov till betydande merkostnader för staten.

Civiltjänstgöringscentralen gör årliga kontrollbesök i civiltjänstinrättningarna och på basis av dessa har det visat sig att de privaträttsliga sammanslutningar och stiftelser som godkänts i förordningen har skött sina skyldigheter mycket väl.

En överföring av rätten att godkänna privaträttsliga sammanslutningar och stiftelser till arbetsministeriet kommer att försnabba behandlingen och godkännandet av nya ansökningar och blir ett konkret sätt att påverka bristen på tjänstgöringsställen. Antalet ansökningar från privaträttsliga sammanslutningar och med dem tillgången på tjänstgöringsställen kan väntas öka betydligt i och med att beslutsprocessen blir enklare och snabbare. För närvarande lämnar många privaträttsliga sammanslutningar överhuvudta-

get inte in någon ansökan när de får höra hur långsam och komplicerad behandlingen är.

Det nuvarande förfarandet vid behandlingen av ansökningarna kan också kritiseras med avseende på rationaliseringen inom förvaltningen. Under de senaste åren har man när det gäller enskilda individer och sammanslutningar målmedvetet försökt förenkla administrationen och flytta den närmare individen och sammanslutningarna. Likaså måste det beaktas att valet av författningsnivå är ändamålsenligt. På lång sikt är det inte ändamålsenligt att uppräknat namnen på tiotals stiftelser och sammanslutningar på förordningsnivå.

Kostnader som ordnandet av civiltjänst medför för tjänstgöringsstället

Civiltjänstgöringsställena kan på förhand ganska väl bedöma kostnaderna för en civiltjänstgörare. Under civiltjänstgöringen kan det dock uppstå situationer som medför mycket större kostnader än i de realistiska kostnadskalkylerna. Det kan t.ex. röra sig om svåra sjukdomsfall eller olycksfall. Sådana kostnader kan, trots att sannolikheten inte är stor, i vissa fall vara orimliga för tjänstgöringsstället.

Rädslan för oförutsedda och stora kostnader inverkar också på intresset att verka som civiltjänstinrättning.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Det föreslås att bestämmelserna om tjänstgöringstiden i civiltjänstlagen ändras så att tjänstgöringstiden förkortas från nuvarande 395 dygn till 362 dygn. Syftet med ändringen av civiltjänstgöringstiden är att främja den jämlikhetsprincip som uttrycks i grundlagen och de människorättskonventioner som är bindande för Finland, samt att i anslutning till de olika formerna av tjänstgöring beakta ett förfarande som respekterar förbudet mot diskriminering.

Civiltjänstgörarnas rättigheter till personlig permission skall enligt förslaget justeras så

att de överensstämmer med beväringarnas permissionsrättigheter. I och med att civiltjänstgöringstiden föreslås bli 362 dygn, föreslås att civiltjänstgörarnas personliga permissioner ändras enligt den ovan nämnda beräkningen till 18 dygn.

Det föreslås att förfarandet som tillämpas vid godkännande av allmännyttiga privaträttsliga sammanslutningar som civiltjänstgöringsställen ändras så att det överförs från förordningsnivå till att avgöras genom beslut av arbetsministeriet. Avsikten är att förfarandet skall bli flexiblare, snabbare samt förläggas till en mer ändamålsenlig beslutsnivå. Ett mål är också att utöka antalet tjänstgöringsställen och på så sätt underlätta placeringen av civiltjänstgörare. Ansökningarna skall också i fortsättningen behandlas i delegationen för civiltjänstärenden och ett separat utlåtande skall begäras av försvarsministeriet. Därefter skall beslutet fattas med beaktande av både de synpunkter som framställs i delegationens och i försvarsministeriets utlåtande.

Det föreslås att en bestämmelse fogas till civiltjänstlagen enligt vilken arbetsministeriet på ansökan kan ersätta ovanligt stora, oförutsedda och i förhållande till tjänstgöringsställets resurser oskäliga kostnader för ordnandet av civiltjänstgöring. En sådan möjlighet skapar förutsättningar för att man skall kunna förutse hur kostnaderna för civiltjänstgöringen kommer att fördelas, i och med att tjänstgöringsställena kan vara säkra på att de inte drabbas av oskäliga extra kostnader. Dessutom kommer bestämmelsen sannolikt att ha en positiv inverkan på tillgången på tjänstgöringsställen och möjligheterna för dem att ta emot civiltjänstgörare.

Enligt grundlagen skall bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter fastställas genom lag. Bestämmelserna om civiltjänstgörarnas uppehälle och andra förmåner i 4 kap. civiltjänstförordningen ansluter sig till individens rättigheter och skall därför flyttas till lagnivå. Det föreslås att till civiltjänstlagen fogas ett nytt 4 a kap. som innehåller de nuvarande bestämmelserna om civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner i 20 § civiltjänstlagen och 4 kap. civiltjänstförordningen.

3. Propositionens ekonomiska verkningar

Bland de föreslagna ändringarna torde den bestämmelsen sannolikt sällan att tillämpas, enligt vilken staten, om speciella skäl så kräver, kunde ersätta exceptionellt stora kostnader förorsakade av ordnandet av civiltjänstgöring, t.ex. stora vårdkostnader. Härvid kan utgifterna dock vara stora. Behovet av det reserverade anslaget uppskattas till 400 000 mark per år. Tjänstgöringsställena har även beträffande hälsovårdskostnaderna ansvar för civiltjänstgöraren ända tills denne hemförlovas. Efter hemförlovingen kommer civiltjänstgöraren att omfattas av andra system som hör till samhället och så skulle det vara också i fortsättningen.

I övrigt har de föreslagna ändringarna inga betydande verkningar på de kostnader som verkställandet av civiltjänstgöringen åsamkar staten, emedan lagstiftningen om civiltjänstgöring stöder sig på tanken att tjänstgöringsstället under tjänstgöringstiden svarar för de kostnader som förorsakas av civiltjänstgörarna, med undantag av grundutbildningsperioden på 32 dygn och de fria resorna som betalas med arbetsministeriets anslag. Staten får i någon mån besparingar till de delar antalet fria resor tur och retur per man som betalas med arbetsministeriets anslag minskar på grund av kortare tjänstgöringstid. Besparingsbeloppet är svårt att uppskatta, eftersom tillnärmelsevis alla civiltjänstgörare inte använder alla de fria resor de är berättigade till.

De föreslagna ändringarna kan uppskattas ge upphov till ett behov av ett ökat anslag på inalles 400 000 mark under moment 34.99.23.

4. Beredningen av propositionen

4.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Till följd av de problem som numera är förenade med civiltjänstsystemet utsåg arbetsministeriet i juli 1999 en utredningsman en uppgift att kartlägga missförhållandena

inom systemet och ge förslag till förbättringar. Utredningsmannen, juris doktor, professor Jukka Kekkonen avlämnade sin rapport med åtgärdsförslag i december 1999. Rapporten har behandlats i delegationen för civiltjänst-ärenden i januari 2000 och i maj 2000.

Arbetsministeriet tillsatte den 26 april 1999 en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga civiltjänstgörarnas inkvartering under arbetstjänsten, ersättandet av kostnaderna för inkvarteringen och att ge förslag till åtgärder och lösningar. Arbetsgruppen överlämnade sin promemoria den 31 december 1999.

Arbetsministeriet tillsatte i mars 2000 en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga problem i anslutning till disciplinen, användningen av tvångsmedel och straffpåföljdssystemet under civiltjänstgöringstiden. Arbetsgruppens förlängda mandat löper ut den 31 december 2000.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid arbetsministeriet. Utlåtande om förslaget har begärts av försvarsministeriet, huvudstaben, justitieministeriet, finansministeriet samt Aseistakieltäytyjäliitto-Vapenvägrarförbundet r.y. Försvarsministeriet och huvudstaben motsätter sig en förkortning av civiltjänsttiden och föreslår att man skall inleda en bredbasig beredning för att utreda behoven att utveckla civiltjänstsystemet. Justitieministeriet har föreslagit att man skall göra en detaljerad jämförelse mellan de olika tjänstformernas nuvarande innehåll. Enligt finansministeriet vore de motiverat att koppla reformen av civiltjänstlagstiftningen till den bedömning som skall göras av strukturomvandlingen inom försvaret. Vapenvägrarförbundet har gett sitt bifall till de föreslagna ändringarna, även om det anser att den föreslagna tjänstgöringstiden fortfarande är för lång.

4.2. Utlåtanden

Skriftliga utlåtanden om utredningsmannens rapport begärdes av justitieministeriet, huvudstaben, försvarsministeriet, utrikesministeriet, undervisningsministeriet, finansministeriet, Lappträsk utbildningscentral, Aseistakieltäytyjäliitto-Vapenvägrarförbundet r.y., Siviilipalvelusyhdistys r.y., Amnesty International, Folkpensions-

anstalten, Kommunförbundet och fem olika tjänstgöringsställen.

Av remissinstanserna understöder utrikesministeriet, undervisningsministeriet, Lappträsk utbildningscentral, Helsingfors stad, Amnesty International och Aseistakieltäytyjäliitto-Vapenvägrarförbundet r.y. en förkortning av civiltjänstgöringstiden. Försvarsministeriet anser att det inte finns någon anledning att ändra den gällande lagen och huvudstaben anser att det finns ett behov att förlänga tjänstgöringstiden med en månad. Huvudstaben motiverar sin ståndpunkt med den totala påfrestningen under värnplikten och nettoantalet arbetsdagar. Enligt justitieministeriets utlåtande borde de olika tjänstgöringsformernas nuvarande innehåll jämföras och utgående från detta bedömas i vilken mån det är nödvändigt att minska olikheterna mellan tjänstgöringstiden i de olika tjänstgöringsformerna.

En utvidgning av rätten att fullgöra civiltjänst till att gälla också under krig och andra kriser understöddes av undervisningsministeriet, utrikesministeriet, Helsingfors stad, Amnesty International och Aseistakieltäytyjäliitto-Vapenvägrarförbundet r.y. Huvudstaben motsätter sig en utvidgning av civiltjänsträtten och konstaterar att det inte är rättvist att endast en viss grupp befrias från krigstida uppgifter. Försvarsministeriet anser att det inte finns någon grundad anledning att ändra lagstiftningen till denna del. Justitieministeriet anser det vara motiverat att man inleder en beredning av bestämmelser som skall reglera rätten att på grund av övertygelse bli befriad från deltagandet i det militära försvaret under krig och andra kriser. Justitieministeriet tar inte ställning till om denna

rätt skall gälla i full utsträckning också under krigsförhållanden på samma sätt som under fredsförhållanden.

Inte i ett enda utlåtande motsätter man sig en överföring av godkännandeförfarandet som gäller de privaträttsliga tjänstgöringsställena från förordningsnivå till lagnivå.

Överföringen av ersättandet av civiltjänstgörarnas inkvarteringskostnader på staten understöddes av Folkpensionsanstalten, undervisningsministeriet, Lappträsk utbildningscentral, Helsingfors stad, Aseistakieltäytyjäliitto-Vapenvägrarförbundet r.y. och Kommunförbundet. Finansministeriet motsätter sig förslaget och understöder det s.k. internalternativet, som innebär att staten ordnar ett internat i huvudstadsregionen, där tjänstgöringsstället kan anvisa civiltjänstgöraren en bostad som är betydligt billigare än bostäderna på den fria marknaden.

Remissinstanserna understödde den s.k. flexibilitetsbestämmelsen, enligt vilken arbetsministeriet eller civiltjänstcentralen på ansökan kan ersätta exceptionella, oförutsedda och i förhållande till tjänstgöringsställets resurser oskäliga kostnader. I utlåtandena tror man att flexibilitetsbestämmelsen kommer att ha en positiv inverkan på antalet tjänstgöringsställen och tjänstgöringsställets möjligheter att ta emot civiltjänstgörare.

5. Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen 2001 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

Civiltjänstlagen

3 §. *Tjänstgöringstid i civiltjänst.* Jämlikhetsprincipen som uttrycks i grundlagen och de internationella människorättskonventioner som är bindande för Finland förutsätter en jämlik behandling i tjänstgöringsvillkoren för värnpliktiga som fullgör sin tjänstgöring i olika tjänstgöringssystem. Också i den säkerhetspolitiska redogörelse som godkändes av statsrådet 1997 konstaterades att det är viktigt att se till att tjänstgöringsförhållandena och tjänstgöringstiden utvecklas på ett sätt som är jämförbart med värnplikten.

I och med reformen av beväringarnas tjänstgöringstid som genomfördes i juli 1998 förkortades den kortaste tjänstgöringstiden som omkring hälften av beväringarna fullgör med två månader och den längsta tjänstgöringstiden förlängdes med en månad. Den genomsnittliga tjänstgöringstiden sjönk från cirka 9,5 månader till cirka 8,5 månader.

Såsom redan konstaterades i den allmänna motiveringen, skall en jämförelse mellan den totala påfrestningen vid civiltjänstgöring och vid värnplikt göras vid en bedömning av vad som är den riktiga civiltjänstgöringstiden. Både inom beväringstjänsten och civiltjänsten förekommer dock så stora skillnader, att den totala påfrestningen inte kan fastställas med hjälp av några beräkningar. En omvandling av beväringdagarna till 8-timmars arbetsdagar kan inte anses vara avgörande eller ens användas som utgångspunkt vid en bedömning av de olika tjänstgöringsformernas totala påfrestning. Till följd av de olika typerna av beväringstjänst borde det närmast vara den vanligaste beväringstjänsttiden 6 månader som används som jämförelsepunkt eller alternativt den genomsnittliga tjänstgöringstiden.

Vid en jämförelse mellan den totala påfrestningen under beväringarnas tjänstgöringstid och civiltjänstgörarnas tjänstgöringstid måste man beakta att man redan före reformen av beväringarnas tjänst-

göringstid 1998 när civiltjänstgöringstidens längd dryftades i betydande grad beaktade att beväringarnas utbildning binder beväringarna, är fysiskt påfrestande, omfattar lydnadsförhållande och disciplin samt att antalet lördagspermissioner är få och den dagliga tjänstgöringstiden längre. Redan då motiverades civiltjänstgöringens längd med beväringarnas 11—12 timmar långa tjänstgöringsdagar och deras många jour-, vakt- och andra uppdrag, liksom också med beväringarnas sexdagars veckor. Alla dessa omständigheter har redan före beväringarnas tjänstgöringstidsreform haft en kompenserande inverkan så att en tid har kunnat fastställas för civiltjänst och att den är längre än beväringarnas tjänstgöringstid. Ett viktigt element i det nya systemet, ökningen av antalet terrängdagar, kan anses vara ett nytt element som ökar påfrestningen under beväringarnas utbildning. Också ökningen av utbildning på kvällstid och den förlängda tjänstgöringstiden på lördagar inverkar på den totala påfrestningen. De är dock mindre ändringar om man beaktar de omständigheter som den nuvarande civiltjänstgöringstiden tidigare har motiverats med.

Den totala påfrestningen när det gäller beväringstjänsten höjs av eventuella repetitionsövningarna. Det bör dock beaktas att även om de beväringar som tjänstgjort i sex månader kan inkallas till sammanlagt 40 dagar repetitionsövningar, är detta endast en teoretisk möjlighet för de flesta som fullgjort den kortaste beväringstjänsten.

Förkortningen av den allmänna utbildningstiden från åtta till sex månader är en omständighet som klart minskar den totala påfrestningen.

Att fortsätta tjänstgöringen i 9 eller 12 månader är för de flesta beväringar ett beslut som baserar sig på eget initiativ eller frivillighet. En del av beväringarna måste visserligen fortsätta tjänstgöringen oberoende av vad de själva vill göra. Tjänstgöringstiden för de beväringar som fullgör den längsta tiden har förlängts från 11 månader till 12 månader. När det gäller dessa beväringar ökade den to-

tala påfrestning som är förenad med tjänstgöringen betydligt i och med reformen av tjänstgöringstiden. Men majoriteten av de som fullgör den längsta tjänstgöringstiden väljer detta alternativ av egen fri vilja och för att de kan ha nytta av utbildningen senare i sitt liv.

Den totala tjänstgöringstiden är av mycket stor betydelse när man jämför hur påfrestande tjänstgöringstiderna är totalt sett. Tjänstgöringstidens längd avgör hur länge den som fullgör tjänstgöringen är borta från arbetslivet, förtjänstmöjligheter, studier och också normalt familjeliv. Även om en del civiltjänstgörare kan bo hemma medan de fullgör sin arbetstjänst, skall inte denna möjlighet bli en allmängiltig regel. Mycket ofta måste civiltjänstgöraren söka sig till tjänstgöring utanför sin hemort och i dessa fall pågår den faktiska separationen från familjen och det sociala nätverket i 13 månader.

Längden på civiltjänstgöringen medför praktiska problem t.ex. för många som tänker börja studera eller som har varit tvungna att avbryta sina studier på grund av tjänstgöringen. En över ett år lång frånvaro från studierna gör det svårt att inleda studier eller att återvända till studierna, därför att man t.ex. kan bli tvungen att söka befrielse från sina studier under två terminer eller därför att man kan bli tvungen att uppskjuta inledningen av studierna med hela två år.

Betydelsefulla måste också sådana mänskorskorättspolitiska omständigheter anses vara som inte har sitt ursprung i finska statens skyldigheter enligt internationell rätt, men som dock inverkar på Finlands trovärdighet på den internationella arenan. Finland har varit en aktiv försvarare av rätten att vägra vapen både i FN och Europarådet. Bl.a. FN:s människorättskommissions resolution som godkändes den 22 april 1998 (E/CN:4/RES/1998/77) tillkom på Finlands initiativ och Finland har varit ordförande i Europarådets expertgrupp för dessa frågor. Trots detta är Finland för närvarande den enda medlemsstaten i Europeiska unionen där det enligt Amnesty International finns åsiktsfångar.

Till följd av de ovan nämnda omständigheterna samt med beaktande av de synpunkter som behandlades i den allmänna

motiveringen, föreslås att tjänstgöringstiden skall vara 362 dygn.

6 §. *Ansökan om civiltjänst.* På grund av lagen om ändring av värnpliktslagen (364/2000) kan en värnpliktig inte träda i beväringstjänst som frivillig som 17-åring, utan beväringen skall vara minst 18 år. Enligt 6 § civiltjänstlagen kan en värnpliktig inte ansöka om civiltjänst före uppådet eller före beväringstjänst som den värnpliktiga har inlett som frivillig. På grund av ändringen av värnpliktslagen skall också civiltjänstgörarna i fortsättningen vara minst 18 år, varför det föreslås att bestämmelserna om minderårigas civiltjänstgöring i paragrafens 1 mom. skall slopas eftersom de är onödiga.

8 §. *Verkställande av civiltjänst.* Genom ändringen av värnpliktslagen har bestämmelser om övervakningen av de värnpliktiga som tidigare ingick i 9 och 12 kap. förordningen angående tillämpning av värnpliktslagen (63/1951) överförts till ett nytt 8 a kap. i värnpliktslagen. Till följd av denna ändring föreslås att hänvisningsbestämmelsen gällande övervakningen av de värnpliktiga i paragrafens 4 mom. ändras till en hänvisning till kapitel 8 a i värnpliktslagen.

14 §. *Permission.* Civiltjänstgörarnas personliga permissioner har i den gällande civiltjänstlagen ställts i relation till tjänstgöringstidens längd med beaktande av beväringarnas permissionsrättigheter. En beväring, som tjänstgör i 180 dagar, har rätt till ett dygn personlig permission per tjänstgöringsmånad utan särskild motivering. En beväring som tjänstgjort över sex månader får två dygn personlig permission per tjänstgöringsmånad till den del som tjänstgöringen överskrider sex månader. Eftersom civiltjänstgöringstiden förkortats till 362 dygn, föreslås i enlighet med detta beräkningssätt att civiltjänstgörarnas rätt till personlig permission fastställs till 18 dygn.

Bestämmelserna om ändringen av permissionsrättigheterna föreslås träda i kraft från och med att lagen träder i kraft så att de från nämnda dag gäller alla civiltjänstgöringspliktiga oberoende av när tjänstgöringen har inletts.

15 §. *Tjänstgöringsställen.* Det föreslås att paragrafens 1 mom. 4 punkten ändras så att allmännyttiga privaträttsliga sammans-

lutningar och stiftelser inte behöver godkännas som tjänstgöringsställen genom förordningsförfarandet utan genom beslut av arbetsministeriet. Genom ändringen försöker man försnabba beslutsprocessen och göra den smidigare samt överföra beslutsrätten till rätt nivå.

15 a §. Förfarande vid godkännande av tjänstgöringsställe. Det föreslås att bestämmelsen om förfarandet vid godkännandet av i 15 § 1 mom. 4 punkten avsedda sammanlutningars ansökningar om att få bli tjänstgöringsställen skall ingå i denna paragraf. Innan beslutet fattas skall utlåtande begäras av delegationen för civiltjänstären och försvarsministeriet.

20 §. Civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner. Det föreslås att denna paragraf upphävs och att bestämmelsernas sakinhåll förenas med bestämmelserna i 4 kap. civiltjänstförordningen. Av dessa bestämmelser skall enligt förslaget bildas det nya 4 a kap. som fogas till civiltjänstlagen.

22 §. Civiltjänstgörarnas arbetstid och fritid samt arbetarskydd. Eftersom också civiltjänstgörarna i fortsättningen är över 18 år till följd av ändringen av 9 § värnpliktslagen föreslås att hänvisningen till lagen om skydd för unga arbetstagare (669/1967), vilken upphävdes 1998, slopas såsom onödig.

Också efter den föreslagna ändringen innehåller 2 mom. en bestämmelse enligt vilken lagen om skydd i arbete (299/1958) tillämpas på civiltjänstgörarnas arbetsskydd enligt vad som särskilt stadgas genom förordning. Ett sådant arrangemang som innebär att tillämpningen av lagen helt är beroende av en förordning, kan inte anses vara acceptabelt.

Enligt 2 § lagen om skydd i arbete stadgas genom förordning om tillämpningen av lagen på arbete som bl.a. utförs av personer som förordnats att fullgöra civiltjänst. Med stöd av den ovan nämnda paragrafen har en förordning givits om tillämpning av lagen om skydd i arbete och lagen om företagshälsovård på arbete som avses i 2 § lagen om skydd i arbete (475/1988). Enligt 5 § i denna förordning tillämpas lagen om skydd i arbete på arbete som utförs av personer som förordnats att fullgöra civiltjänst med beaktande av de begränsningar som följer av förordningens 2 och 3 §. I de nämnda paragraferna finns be-

stämmelser om tillämpningen av lagen om skydd i arbete som utförs i arbetstagarens hem eller under motsvarande förhållanden, och i arbete som arbetstagaren utför i en tredje persons hem eller under motsvarande förhållanden.

På grundval av de ovan nämnda bestämmelserna tillämpas lagen om skydd i arbete på arbete som en civiltjänstgörare förordnats utföra på samma sätt som på arbete som utförs av en arbetstagare i motsvarande ställning. Den naturligaste lösningen på problemet med författningsnivå vore att bestämmelserna i förordningen som givits med stöd av 2 § lagen om skydd i arbete överförs till lagnivå. I så fall blir det möjligt att i 22 § civiltjänstlagen hänvisa till lagen om skydd i arbete i stället för till en förordning. Social- och hälsovårdsministeriet har den 15 juni 2000 tillsatt en kommission som bl.a. har till uppgift att utreda den nuvarande arbetarskyddslagstiftningens ändamålsenlighet och tydlighet samt bereda förslag till ändringar på basis av sin bedömning. Det är troligt att kommissionen anser det vara nödvändigt att förordningens bestämmelser om lagens tillämpningsområde överförs till lagnivå och föreslår de ändringar som behövs, varför det inte i detta skede föreslås några ändringar av civiltjänstlagen. En överflyttning av bestämmelserna i lagen om skydd i arbete till civiltjänstlagen kan inte anses vara ändamålsenlig.

4 a kap. Civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner

Det föreslås att ett nytt kapitel fogas till lagen som innehåller de bestämmelser om civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner som nu ingår i 20 § civiltjänstlagen och 4 kap. civiltjänstförordningen. Den gällande civiltjänstförordningens 4 kap. innehåller bestämmelser som gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, om vilka det enligt grundlagen skall bestämmas i lag. Samtidigt som bestämmelserna i 4 kap. Civiltjänstförordningen överförs till den rätta nivån i normhierarkin, ansluts till dem 20 § civiltjänstlagen som reglerar motsvarande frågor. Vidare föreslås att bestämmelserna ändras delvis till den del de gäller ersättande

kostnader för ordnande av civiltjänstgöring.

23 a §. Civiltjänstgörarnas uppehälle. Paragrafen motsvarar i sak bestämmelserna i 20 § i den gällande civiltjänstlagen och i 22 § i civiltjänstförordningen.

23 b §. Dagspenning. Paragrafen överensstämmer i sak med de motsvarande bestämmelserna i 20 § i den gällande civiltjänstlagen och i 24 § civiltjänstförordningen.

23 c §. Hälsovård. Paragrafen motsvarar bestämmelserna i 23 § i den gällande civiltjänstförordningen.

23 d §. Dagspenning och lön för kompletterande tjänstgöring. Paragrafen motsvarar bestämmelserna i 25 § i den gällande civiltjänstförordningen.

23 e §. Arbetsresor. Paragrafen motsvarar bestämmelserna i 26 § i den gällande civiltjänstförordningen.

23 f §. Fria resor. I denna paragraf förenas bestämmelserna om fria resor i 27 och 28 § civiltjänstförordningen.

23 g §. Övriga kostnader för ordnande av civiltjänst. I paragrafen bestäms om ersättande av kostnaderna för ordnande av civiltjänst till den del det inte finns andra bestämmelser om ersättandet i detta kapitel.

Det föreslås en ny bestämmelse i 2 mom., enligt vilken det är möjligt att på ansökan få ersättning av arbetsministeriets medel för exceptionella och oförutsedda kostnader som föranleds av ordnandet av civiltjänst om de kan anses oskäligen i förhållande till civiltjänstinställningens resurser. Anslaget skall närmast användas i situationer där civiltjänstgörarens hälsovårdskostnader blir orimligt höga. Anslaget kommer inte att användas till ersättande av inkvarteringskostnader oberoende av inkvarteringskostnadernas storlek.

44 §. Övriga bestämmelser. Hänvisningarna till kompletterande tjänstgöring i 1 mom.

skall enligt förslaget ändras så att de motsvarar de ändringar som lagförslaget medför.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

Om antalet fria resor som nämns i den föreslagna 23 f § skall i fortsättningen bestämmas genom förordning av arbetsministeriet med liksom tidigare beaktande av beväringarnas fria resor. Om den ersättning som eventuellt utbetalas i stället för en fri resa skall liksom bestämmas genom arbetsministeriets förordning.

3. Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2001. Bestämmelserna om den nya tjänstgöringstiden och det nya antalet permissionsrättigheter skall tillämpas från och med nämnda datum på alla civiltjänstepliktiga. Bestämmelsen enligt vilken det är möjligt att av statens medel ersätta tjänstgöringsstälлена för oskäligen kostnader som orsakas av ordnandet av civiltjänstgöring skall tillämpas på kostnader som uppstår efter den 1 januari 2001.

4. Lagstiftningsordning

Lagförslaget kan enligt regeringens uppfattning till alla delar behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

Lag

om ändring av civiltjänstlagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i civiltjänstlagen av den 30 december 1991 (1723/1991) 20 §,
 detta lagrum sådant det lyder delvis ändrat i lag 1271/1993,
ändras 3 §, 6 § 1 mom., 8 § 4 mom., 14 § 1 mom., 15 § 1 mom. 4 punkten, 22 § 2 mom. och
 44 § 1 mom.,
 av dessa lagrum 8 § 4 mom. sådant det lyder i lag 456/1992, 14 § 1 mom. sådant det lyder i
 lag 1222/1998 och 44 § 1 mom. sådant det lyder i nämnda lag 1271/1993, samt
fogas till lagen en ny 15 a § och ett nytt 4 a kap. som följer:

3 §

Tjänstgöringstid i civiltjänst

Tjänstgöringstiden i civiltjänst är 362 da-
 gar.

6 §

Ansökan om civiltjänst

En värnpliktig kan ansöka om civiltjänst
 före, under eller efter tjänstgöring enligt
 värnpliktslagen. Ansökan får inte göras före
 uppbådet.

8 §

Verkställande av civiltjänst

Om tillsynen över de civiltjänstepliktiga
 gäller dessutom vad som i 8 a kap. värn-
 pliktslagen bestäms om tillsynen över värn-
 pliktiga.

14 §

Permission

En civiltjänstgörare har rätt till 18 dagars
 personlig permission utan särskild motiver-
 ing och till sex dagars faderskapsledighet i
 samband med ett eget barns födelse. Om en
 civiltjänstgörare har utmärkt sig särskilt un-
 der sin tjänstgöringstid, kan han beviljas
 högst 30 dagars duglighetspermission. En så-
 dan permission räknas in i tjänstgöringstiden.

15 §

Tjänstgöringsställen

Civiltjänsten skall fullgöras:

4) i tjänst hos en av arbetsministeriet god-
 känd finsk privaträttslig sammanslutning el-
 ler finsk privaträttslig stiftelse som bedriver
 allmännyttig verksamhet.

15 a §

Förfarande vid godkännande av tjänstgöringsställe

Arbetsministeriet skall innan det godkänner en ansökan från en sådan sammanslutning som avses i 15 § 1 mom. 4 punkten begära utlåtande om saken av delegationen för civiltjänstären och försvarsministeriet.

22 §

Civiltjänstgörarnas arbetstid och fritid samt arbetarskydd

På civiltjänstgörarnas arbetarskydd tillämpas lagen om skydd i arbete (299/1958) enligt vad som särskilt bestäms genom förordning.

4 a kap.

Civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner

23 a §

Civiltjänstgörarnas uppehälle

Civiltjänstgörarna har rätt till fri inkvartering, kost, specialbeklädnad och specialutrustning som tjänstgöringsuppgifterna förutsätter samt till hälsovård liksom även till dagspenning och fria resor.

Tjänstgöringsstället svarar under tjänstgöringstiden för det uppehälle och den dagspenning för civiltjänstgörarna som avses i 1 mom. Tjänstgöringsstället får inte betala lön eller arvode till civiltjänstgörare under tjänstgöringstiden.

Om kost inte kan ordnas, skall tjänstgöringsstället betala civiltjänstgöraren kostpenning, som bestäms på samma sätt som den kostpenning som betalas för beväringars kommenderingsresor. Kostpenning betalas

inte för de hela dygn som civiltjänstgöraren är olovligen frånvarande från tjänstgöring.

Civiltjänstgörare kan utnyttja försvarsmaktens utrustning enligt vad som avtalas mellan arbetsministeriet och huvudstaben.

23 b §

Dagspenning

Tjänstgöringsstället betalar civiltjänstgörarna en dagspenning som bestäms enligt den dagspenning som betalas för tjänstgöring enligt värnpliktslagen.

Dagspenning betalas inte för de dygn som en tjänstepliktig är

- 1) olovligen frånvarande från tjänstgöring,
- 2) på permission enligt 14 § 2 mom. till den del som permissionen inte räknas som tjänstgöringstid,
- 3) oförmögen till tjänstgöring på grund av skada eller sjukdom som han avsiktligt har åsamkat sig, eller
- 4) anhållen som misstänkt för ett brott eller häktad för ett brott för vilket han döms till fängelsestraff.

På en civiltjänstgörare tillämpas vad som bestäms om värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner i någon annan lag om inte något annat föreskrivs i denna lag.

23 c §

Hälsovård

Tjänstgöringsställena ordnar kostnadsfri hälsovård för civiltjänstgörarna.

Civiltjänstgörarna skall genomgå hälsokontroll inom 14 dagar efter att tjänstgöringen inletts. En civiltjänstgörare har rätt att annars när han så önskar få genomgå läkarundersökning och vid behov få den vård som läkaren föreskriver.

På ersättandet av kostnaderna för hälsovården tillämpas vad som bestäms i förordningen om hälsovården inom försvarsmakten (371/1987).

23 d §

Dagspenning och lön för kompletterande tjänstgöring

Till den som fullgör kompletterande tjänstgöring betalas utöver dagspenning enligt 23 b § lön för kompletterande tjänstgöring, vilken bestäms enligt manskapets reservistlön, som betalas för tjänstgöringstiden till värnpliktiga som är inkallade till reservens repetitionsövningar.

23 e §

Arbetsresor

Tjänstgöringsstället svarar för kostnaderna för de kommanderingsresor som det har förordnat samt vid behov för kostnaderna för civiltjänstgörarens dagliga resor mellan det inkvarteringsställe som tjänstgöringsstället har anvisat honom och tjänstgöringsstället. Om tjänstgöringsstället inte har ordnat inkvartering för en civiltjänstgörare under hans kommanderingsresa, betalas till honom en inkvarteringspenning som bestäms på samma sätt som motsvarande ersättning för värnpliktigas kommanderingsresor.

23 f §

Fria resor

En civiltjänstgörare har rätt till fri resa till tjänstgöringsstället och till fri återresa efter tjänstgöringens upphörande samt till fri resa när han flyttar från ett tjänstgöringsställe till ett annat. För dessa resor betalas kostpenning enligt 23 a § 3 mom. av arbetsministeriets anslag.

En civiltjänstgörare har rätt att av arbetsministeriets anslag få fri tur- och returresa under veckoledighet eller permission i Finland samt även vid resa till en annan stat, där han har sitt egentliga bo och hemvist. Genom förordning av arbetsministeriet bestäms antalet fria resor med beaktande av antalet fria resor för beväringar.

I stället för fri resa kan en civiltjänstgörare få ersättning för resekostnaderna enligt vad som bestäms särskilt genom förordning av arbetsministeriet.

23 g §

Övriga kostnader för ordnande av civiltjänst

Arbetsministeriet betalar enligt avtal de övriga kostnader som civiltjänstcentralerna åsamkas av verksamhet enligt civiltjänstlagen och civiltjänstförordningen (1725/1991). På köp av tjänster från centralerna tillämpas inte upphandlingsförordningen för staten (1416/1993).

Av arbetsministeriets medel kan på ansökan betalas ersättning för exceptionella och oförutsedda kostnader som föranleds av ordnandet av civiltjänst om dessa kan anses oskäligen i förhållande till civiltjänstinställningens resurser.

44 §

Övriga stadganden

I fråga om kompletterande tjänstgöring iaktas i tillämpliga delar 1 och 4—7 §, 9 § 1 och 2 mom., 10, 11, 13 och 15—19 §, 21—22 §, 23 § 1 mom., 4 a kap., 24 och 25 §, 26 § 3 mom. samt 34 och 35 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Denna lag tillämpas också på civiltjänst som har inletts innan denna lag träder i kraft.

En civiltjänstgörare som fullgjort minst 362 dagars civiltjänst befrias från tjänstgöring när denna lag träder i kraft och skyldigheten att fullgöra civiltjänst anses ha upphört.

En person som innan denna lag träder i kraft har dömts för civiltjänstgöringsbrott till fängelsestraff som överstiger 181 dagar, befrias från avtjänandet av den del av fängelsestraffet som överstiger 181 dagar och straffet anses ha avtjänats i dess helhet. Beslut om befrielse fattas av fängelsedirektören.

Bestämmelsen i 23 g § 2 mom. om ersät-

tande av exceptionella kostnader tillämpas på Åtgärder som verkställigheten av lagen
kostnader som har uppkommit efter att denna förutsätter får vidtas innan lagen träder i
lag träder i kraft. kraft.

Helsingfors den 6 oktober 2000

Republikens President

TARJA HALONEN

Arbetsminister Tarja Filatov

*Bilaga
Parallelltexter*

Lag

om ändring av civiltjänstlagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i civiltjänstlagen av den 30 december 1991 (1723/1991) 20 §,
detta lagrum sådant det lyder delvis ändrat i lag 1271/1993,
ändras 3 §, 6 § 1 mom., 8 § 4 mom., 14 § 1 mom., 15 § 1 mom. 4 punkten, 22 § 2 mom. och
44 § 1 mom.,
av dessa lagrum 8 § 4 mom. sådant det lyder i lag 456/1992, 14 § 1 mom. sådant det lyder i
lag 1222/1998 och 44 § 1 mom. sådant det lyder i nämnda lag 1271/1993, samt
fogas till lagen en ny 15 a § och ett nytt 4 a kap. som följer:

Gällande lydelse

3 §

Tjänstgöringstid i civiltjänst

Tjänstgöringstiden i civiltjänst är 395 dagar.

6 §

Ansökan om civiltjänst

En värnpliktig kan ansöka om civiltjänst före, under eller efter tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Ansökan får inte göras före uppbådet eller före beväringstjänst som har inletts som frivillig. En minderårig värnpliktig kan ansöka om civiltjänst utan vårdnadshavarens samtycke.

Föreslagen lydelse

3 §

Tjänstgöringstid i civiltjänst

Tjänstgöringstiden i civiltjänst är 362 dagar.

6 §

Ansökan om civiltjänst

En värnpliktig kan ansöka om civiltjänst före, under eller efter tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Ansökan får inte göras före uppbådet.

8 §

Verkställande av civiltjänst

I fråga om tillsynen över civiltjänstepliktiga gäller dessutom vad som *stadgas i 9 och 12 kap. förordningen angående tillämpning av värnpliktslagen (63/51)*.

14 §

Permission

En civiltjänstgörare har rätt till 20 dagars personlig permission utan särskild motivering och till sex dagars faderskapsledighet i samband med ett eget barns födelse. Om en civiltjänstgörare har utmärkt sig särskilt under sin tjänstgöringstid, kan han beviljas högst 30 dagars duglighetspermission. En sådan permission räknas in i tjänstgöringstiden.

Om tillsynen över de civiltjänstepliktiga gäller dessutom vad som i 8 a kap. värnpliktslagen bestäms om tillsynen över värnpliktiga.

14 §

Permission

En civiltjänstgörare har rätt till 18 dagars personlig permission utan särskild motivering och till sex dagars faderskapsledighet i samband med ett eget barns födelse. Om en civiltjänstgörare har utmärkt sig särskilt under sin tjänstgöringstid, kan han beviljas högst 30 dagars duglighetspermission. En sådan permission räknas in i tjänstgöringstiden.

---

15 §

Tjänstgöringsställen

Civiltjänsten skall fullgöras:

---

4) i tjänst hos en finsk privaträttslig sammanslutning eller en finsk privaträttslig stiftelse som bedriver allmännyttig verksamhet och om vilken *stadgas genom förordning*.

Civiltjänsten skall fullgöras:

---

4) i tjänst hos en av arbetsministeriet godkänd finsk privaträttslig sammanslutning eller finsk privaträttslig stiftelse som bedriver allmännyttig verksamhet.

---

15 a §

Förfarande vid godkännande av tjänstgöringsställe

Arbetsministeriet skall innan det godkänner en ansökan från en sådan sammanslutning som avses i 15 § 1 mom. 4 punkten begära utlåtande om saken av delegationen

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

för civiltjänstärändanden och försvarsministeriet.

20 §

20 §

Civiltjänstgörarnas uppehälle och förmåner

(upphävs)

Civiltjänstgörarna har rätt till fri inkvartering, kost, beklädnad och hälsovård samt till dagspenning och fria resor enligt vad som stadgas genom förordning. Tjänstgöringsstället får inte betala lön eller arvode till civiltjänstgöraren under tjänstgöringstiden.

Dagspenning betalas inte för de hela dygn som en tjänstepliktig är

1) olovligen frånvarande från tjänstgöring,

2) på permission enligt 14 § 2 mom. till den del permissionen inte räknas som tjänstgöringstid,

3) oförmögen till tjänstgöring på grund av skada eller sjukdom som han avsiktligt har åsamkat sig, eller

4) anhållen eller häktad för brott, om han döms till fängelsestraff för den gärning på grund av vilken han har berövats sin frihet.

För så vitt något annat inte stadgas i denna lag tillämpas övriga stadganden och avtal om värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner på motsvarande sätt på civiltjänstgörare.

22 §

Civiltjänstgörarnas arbetstid och fritid samt arbetarskydd

På civiltjänstgörarnas arbetarskydd tillämpas lagen om skydd i arbete (299/58) enligt vad som särskilt stadgas genom förordning. På arbete som en civiltjänstgörare under 18 år utför tillämpas även lagen om skydd för unga arbetstagare (669/67).

På civiltjänstgörarnas arbetarskydd tillämpas lagen om skydd i arbete (299/1958) enligt vad som särskilt bestäms genom förordning.

4 a kap.

Civiltjänstgörarnas uppehålle och förmåner

23 a §

Civiltjänstgörarnas uppehålle

Civiltjänstgörarna har rätt till fri inkvartering, kost, specialbeklädnad och specialutrustning som tjänstgöringsuppgifterna förutsätter samt till hälsovård liksom även till dagspenning och fria resor.

Tjänstgöringsstället svarar under tjänstgöringstiden för det uppehålle och den dagspenning för civiltjänstgörarna som avses i 1 mom. Tjänstgöringsstället får inte betala lön eller arvode till civiltjänstgörare under tjänstgöringstiden.

Om kost inte kan ordnas, skall tjänstgöringsstället betala civiltjänstgöraren kostpenning, som bestäms på samma sätt som den kostpenning som betalas för beväringars kommenderingsresor. Kostpenning betalas inte för de hela dygn som civiltjänstgöraren är olovligen frånvarande från tjänstgöring.

Civiltjänstgörare kan utnyttja försvarsmaktens utrustning enligt vad som avtalas mellan arbetsministeriet och huvudstaben.

23 b §

Dagspenning

Tjänstgöringsstället betalar civiltjänstgörarna en dagspenning som bestäms enligt den dagspenning som betalas för tjänstgöring enligt värnpliktslagen.

Dagspenning betalas inte för de dygn som en tjänstepliktig är

1) olovligen frånvarande från tjänstgöring,

2) på permission enligt 14 § 2 mom. till den del som permissionen inte räknas som tjänstgöringstid,

3) oförmögen till tjänstgöring på grund av skada eller sjukdom som han avsiktligt har åsamkat sig, eller

4) anhållen som misstänkt för ett brott el-

Föreslagen lydelse

ler häktad för ett brott för vilket han döms till fängelsestraff.

På en civiltjänstgörare tillämpas vad som bestäms om värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner i någon annan lag om inte något annat föreskrivs i denna lag.

23 c §

Hälsovård

Tjänstgöringsställena ordnar kostnadsfri hälsovård för civiltjänstgörarna.

Civiltjänstgörarna skall genomgå hälsokontroll inom 14 dagar efter att tjänstgöringen inletts. En civiltjänstgörare har rätt att annars när han så önskar få genomgå läkarundersökning och vid behov få den vård som läkaren föreskriver.

På ersättandet av kostnaderna för hälsovården tillämpas vad som bestäms i förordningen om hälsovården inom försvarsmakten (371/1987).

23 d §

Dagspenning och lön för kompletterande tjänstgöring

Till den som fullgör kompletterande tjänstgöring betalas utöver dagspenning enligt 23 b § lön för kompletterande tjänstgöring, vilken bestäms enligt manskapets reservistlön, som betalas för tjänstgöringstiden till värnpliktiga som är inkallade till reservens repetitionsövningar.

23 e §

Arbetsresor

Tjänstgöringsstället svarar för kostnaderna för de kommenderingsresor som det har förordnat samt vid behov för kostnaderna för civiltjänstgörarens dagliga resor mellan det inkvarteringsställe som tjänstgöringsstället har anvisat honom och tjänstgöringsstället. Om tjänstgöringsstället inte har ordnat inkvartering för en civiltjänstgörare under hans kommenderingsresa, betalas till honom en inkvarteringspenning som

bestäms på samma sätt som motsvarande ersättning för värnpliktigas kommenderingsresor.

23 f §

Fria resor

En civiltjänstgörare har rätt till fri resa till tjänstgöringsstället och till fri återresa efter tjänstgöringens upphörande samt till fri resa när han flyttar från ett tjänstgöringsställe till ett annat. För dessa resor betalas kostpenning enligt 23 a § 3 mom. av arbetsministeriets anslag.

En civiltjänstgörare har rätt att av arbetsministeriets anslag få fri tur- och returresa under veckoledighet eller permission i Finland samt även vid resa till en annan stat, där han har sitt egentliga bo och hemvist. Genom förordning av arbetsministeriet bestäms antalet fria resor med beaktande av antalet fria resor för beväringar.

I stället för fri resa kan en civiltjänstgörare få ersättning för resekostnaderna enligt vad som bestäms särskilt genom förordning av arbetsministeriet.

23 g §

Övriga kostnader för ordnande av civiltjänst

Arbetsministeriet betalar enligt avtal de övriga kostnader som civiltjänstcentralerna åsamkas av verksamhet enligt civiltjänstlagen och civiltjänstförordningen (1725/1991). På köp av tjänster från centralerna tillämpas inte upphandlingsförordningen för staten (1416/1993).

Av arbetsministeriets medel kan på ansökan betalas ersättning för exceptionella och oförutsedda kostnader som föranleds av ordnandet av civiltjänst om dessa kan anses oskäligen i förhållande till civiltjänstinrättningens resurser.

44 §

44 §

Övriga stadganden

Övriga stadganden

I fråga om kompletterande tjänstgöring iakttas i tillämpliga delar 1 och 4—7 §§, 9 § 1 och 2 mom., 10, 11, 13 och 15—22 §§, 23 § 1 mom., 24 och 25 §§, 26 § 3 mom. samt 34 och 35 §§.

I fråga om kompletterande tjänstgöring iakttas i tillämpliga delar 1 och 4—7 §, 9 § 1 och 2 mom., 10, 11, 13 och 15—19 §, 21—22 §, 23 § 1 mom., 4 a kap., 24 och 25 §, 26 § 3 mom. samt 34 och 35 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Denna lag tillämpas också på civiltjänst som har inletts innan denna lag träder i kraft.

En civiltjänstgörare som fullgjort minst 362 dagars civiltjänst befrias från tjänstgöring när denna lag träder i kraft och skyldigheten att fullgöra civiltjänst anses ha upphört.

En person som innan denna lag träder i kraft har dömts för civiltjänstgöringsbrott till fängelsestraff som överstiger 181 dagar, befrias från avtjänandet av den del av fängelsestraffet som överstiger 181 dagar och straffet anses ha avtjänats i dess helhet. Beslut om befrielse fattas av fängelsedirektören.

Bestämmelsen i 23 g § 2 mom. om ersättande av exceptionella kostnader tillämpas på kostnader som har uppkommit efter att denna lag träder i kraft.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.
